

Vesa Hannila

SATA VUOTTA RAAHELAISTA LASTENKOTITOIMINTAA

Meidän aikamme sosiaalihuolto oli eilispäivänä vielä monien kohdalla toteutumattomia haaveita. Viime vuosisadalla köyhäinhoito luettiin yleisesti pappien toimialaan kuuluvaksi. Niinpä Raahessakin toimi 1800-luvulla kirkkoherran puheenjohtolla erityinen köyhäinhoitohallitus. Tämän elimen tehtävänä oli järjestää parhaansa mukaan kaupungin vähävaraisille noissa oloissa parhaat mahdolliset olosuhteet.

Varsinkin kodittomille tai muuten erityisen vaikeissa oloissa eläville lapsille on kuitenkin kautta aikojen pyritty yhteisön voimin kohdentamaan erityishuomiota. Oman kodin puuttuessa lapsia sijoitettiin viime vuosisadan Suomessa ns. huutolaismenetelmällä sellaisiin perheisiin, jotka alhaisinta korvausta vastaan olivat valmiit ottamaan hoiviinsa lapsia. Useissa tapauksissa lapset joutuivat kuitenkin kokemaan jopa epäinhimillistä kohtelua hoitopaikoissaan.

Niinpä Suomessa alkoi 1800-luvun puolivälin tienoilla vähitellen tapahtua heräämistä näiden lasten olosuhteiden kehittämisen puolesta. Säätyläisyhteiskunnan ajattelutapa alkoi vähitellen muuttua vähäosaisista vähäosaisimpia ja omaan tilaansa vikaantumattomia lapsia kohtaan.

Eri puolille maata perustettujen ns. Rouvasväen Yhdistysten toimesta ryhdyttiin toimiin yhdistysten ylläpitämien lastenkotien perustamiseksi vähäosaisten lasten asuin- ja kehitysolosuhteiden parantamiseksi. Lastenkodeissa tapahtuva huolenpito ja avustaminen ei kuitenkaan ollut näiden järjestöjen yksinomainen tarkoitus, vaan niiden harjoittama avustustoiminta ulottui laajemmallekin yhteiskuntaan, suurperheisiin ja vähävaraisiin lapsikoteihin yleensäkin.

Fruentimärföreningen i Brahestad nimellä toimiva yhdistys oli jo olemassa, kun raahelainen tullinhoitaja Gustaf Hultman, joka oli saapunut Raahen v. 1860, ennakkoluulottomana miehenä keräsi Raahen porvarisnaisia koolle pohtimaan lastenkotitoiminnan aloittamista ja keinoja kaupungin vähävaraisten kärsimän hädän lieventämiseksi - eritoten kodittomien lasten aseman parantamiseksi.

Hultman oli sihteerinä päättävässä kokouksessa 31.1.1867, jolloin päätettiin tuota pikaa ryhtyä keräämään varoja muun ohella myös lastenkodin perustamista varten. Ensi askeleet lastenkotitoiminnassa voitiin ottaa jo vuonna 1867. Näin ollen Raahen lastenkoti on alansa vanhin laitos maassamme.

Mainittuna vuonna lastenkoti aloitti toimintansa tilapäisissä tiloissa rouva Pecklinin talossa, nykyisen Cortenkadun varrella. Tänne ensimmäisinä vuosina voitiin sijoittaa vuosittain 3 - 5 lasta. Heidän valinnastaan vastasi jo tuolloin Rouvasväen Yhdistyksen johtokunta. Yhdistys maksoi myös rouva Pecklinille korvausta hänen omin varoin kustantamastaan ylläpidosta ja hoivaamisesta.

Viiden vuoden kivuliaan toiminnan jälkeen, vuonna 1873, Raahen lastenkoti pääsi todella liikkeelle. Raahessa toimi tuohon aikaan Ruotsista aikaisemmin kaupunkiin siirtynyt maalarimestari Petter Anton Holmqvist. Sairastuttuaan vakavasti hän laati testamentin, jossa määräsi lähes koko Suomessa oloaikanaan hankkimansa omaisuuden Rouvasväen Yhdistyksen kautta perustettavalle lastenkodille. Testamentin määräysten mukaan tässä lastenkodissa tuli hoitaa kaupungin köyhiä lapsia, sekä tyttöjä että poikia.

Vuoden 1872 lopulla kuollut Holmqvist näyttää olleen todellinen monitoimimies. Maalariliikkeen lisäksi hän piti sepän- ja valurinpajaa, kasvatteli sikoja ja muitakin eläimiä ja ylläpiti ilmeisen suosittua kauppaliikettään nykyisten Palokunnan- ja Koulukadun kulmauksessa sijainneessa talossaan, siinä samaisessa, jossa lastenkoti vielä tänäkin päivänä toimii.

Poikamies-maalarimestarin testamentin valvonta ei kuitenkaan ollut täysin kivuton tapahtuma, vaan Rouvasväen Yhdistys joutui käymään siitä oikeutta Raahen raastuvassa. Holmqvistin entinen palvelija, Maria Honka, haastoi nimittäin yhdistyksen oikeuteen vaatien itselleen Holmqvistin pesästä lehmää, pesän rahoja sekä erästä peltovainiota, jotka Holmqvist hänen väittämänsä mukaan oli hänelle eläessään luvannut jättää. Kun asiasta ei testamentissa ollut muuten kuin yhden jo luovutetun lehmän osalta mainintaa, eikä Hongan väitteille muutakaan näyttöä löytynyt, raukesi juttu toteennäyttämättömänä ja testamentissa määrätty omaisuus jäi käytettäväksi lastenkodin perustamiseen ja ylläpitämiseen.

Holmqvistin kuoltua ja testamentin valvonnan tapahduttua pääsi Rouvasväen Yhdistys vuoden 1872 lopulla järjestelemään lastenkodin asioita toden teolla uudelle tolalle. Lastenkoti muutti testamentilla lastenkodin omistukseen tulleeseen Holmqvistin taloon. Sinne palkattiin myös sen historian ensimmäinen johtajatar Sanna Lackström, joka hoiti tätä tehtävää ensimmäiset neljä vuotta. Hän myös pääosiltaan vastasi koko laitoksen suunnitelusta ja perustamisesta.

Raahen lastenkotiin voitiin jo sen alkuaajoista lähtien sijoittaa vuosittain 9 - 12 eri ikäistä lasta. Heidän valintansa suoritti aina Rouvasväen Yhdistyksen johtokunta. Kotiin hoitoon otettujen lasten ikä vaihteli alkuvuosina 3 - 16 ikävuoteen. Aivan nuoria ja vastasyntyneitä lapsia ei kyetty vielä tuolloin vastaanottamaan riittämättömän henkilökunnan ja puutteellisten hoitotilojen vuoksi.

Vaikka Holmqvist oli testamentissaan nimenomaan edellyttänyt lastenkodin toimivan sekä tyttöjen että poikien hoitopaikkana, otettiin lastenkotiin sen alkuvuosikymmeninä säännöllisesti vain tyttöjä. Tilojen riittämättömyys lienee tässäkin ollut syynä. Joka tapauksessa kaupungin kodittomat poikavarsat eivät ainakaan lastenkodista tuolloin vielä turvapaikkaa saaneet.

Lastenkodin perustamisvaiheessa Rouvasväen Yhdistys sai osaltaan Holmqvistin testamentilla ja muilla tavoin kokoon huomattavan perusraaston, jolla lastenkodin toiminta samoin kuin muuallekin suuntautunut avustustoiminta rahoitettiin. Rahastoa kartutettiin jatkuvasti jäsenmaksuilla, keräyksillä, lahjoituksilla, myyjäisillä, arpajaisilla, seuranäytelmillä, tanssiaisilla jne. Rahasto karttui myös lukuisilla testamenttilahjoituksilla.

Taloutta edesautettiin monella muullakin tavoin. Vuosittain jo aivan alkuaajoista lähtien on lastenkodissa harrastettu voimakasta omatarveviljelyä. Peruna- ja viljamaita oli lastenkodin käytössä eri puolilla kaupunkia. Niitä oli saatu käyttöön lahjoituksina, vuokraamalla ja osin jopa ostamalla ne. Näin menetellen saatiin useimpina vuosina osa perunasta ja tarvittavasta viljastakin omasta takaa. Useina vuosina jouduttiin kuitenkin vaikeaan tilanteeseen hallan vieraillessa alavilla vainioilla.

Alkuvuosina pidettiin myös omaa lehmätaloutta, joka takasi varman maidonsaannin lastenkotiin. Tästä toiminnasta jouduttiin kuitenkin jo varsin varhain luopumaan, koska karjanpito kävi kannattamattomaksi, kun lehmiä hoitamaan jouduttiin palkkaamaan karjanhoitaja.

Satunnaisia tuloeriä syntyi myöskin siitä toiminnasta, jota vanhimmat lastenkodin lapsista suorittivat toimiessaan vapaa-aikoinaan kotiapulaisina kaupungin talouksissa.

Lastenkoti toimi ensimmäiset kolme vuosikymmentä likipitään Holmqvistin talon alkupe-
räisissä tiloissa. Rakennus käsitti noin 220 m² huonepinta-alaa. Tilat olivat suurelle
lapsijoukolle kuitenkin riittämättömät, kun henkilökuntakin asui samoissa tiloissa.

V. 1906 taloa päätettiin laajentaa 35 m²:n suuruisella lisähuoneella, jonka esisijaisena
tarkoituksena oli toimia sairashuoneena. Tämä huone jouduttiin kuitenkin myöhemmin
useaankin otteeseen luovuttamaan ulkopuoliseen käyttöön. Muun muassa sota-aikana
siinä toimi kansakoulu, koska seminaari harjoituskouluineen oli puolustuslaitoksen
käytössä. Tämän jälkeen se on toiminut myös kaupungin äitiyshuoltona.

Sota-aikana lastenkodissa toimi jonkin aikaa myöskin sotilassairaala, minkä vuoksi
lastenkodin lapset olivat tuona aikana sijoitettuina Pattijoelle Hanhelan taloon. Noihin
aikoihin lastenkodissa suoritettiin myös joitakin parannustöitä, mm. ensimmäinen
pesuhuone saatiin tässä vaiheessa.

Sauna oli jo toiminnan alkuaikoina rakennettu lahjoitusvaroilla piharakennukseen, jossa se
toimi aina vuoteen 1960 saakka, jolloin päättyneen pitkän ja monipuolisen uudistamistyön
yhteydessä sauna siirrettiin asuinrakennuksen yhteyteen.

Lastenkodin toiminnan alkuaikoina puuttuivat talosta lähes kaikki mukavuudet. Suuren
puulämmitteisen rakennuksen pelkkä lämmitys talviaikana satoi erittäin paljon
henkilökunnan aikaa. Samoin oli laita veden ja jätehuollon kohdalla.

Vuoden 1910 tienoilla tapahtui ensimmäinen mukavuuksia lisäävä parannus, kun
lastenkotiin saatiin vedettyä sähkövirta. Öljylamppujen aika sai väistyä. Vesijohtoa ja
viemäriä saatiin odottaa vielä pitkään, sillä vasta v. 1953 pitkällisen pohdinnan ja
kaupungin kanssa käydyn neuvonpidon jälkeen Rouvasväen Yhdistyksen johtokunta
uskaltautui tähän kustannuksiltaan varsin mittavaan ponnistukseen ilman kaupungin apua.

Voimakas uudistustyökausi jatkui v. 1955, jolloin rakennusta ryhdyttiin varustamaan
keskuslämmityslaitteilla. V. 1959 suoritettiin lastenkodissa suurehko peruskorjaus- ja
laajennustyö. Tällöin rakennettiin uusi leikkihuone, joka saatiin aikaan laajentamalla
rakennusta pihalle päin. Vanhanaikainen, kookas keittiö uusittiin, se jaettiin väliseinällä
kahteen osaan ja näin saatiin aikaan sekä keittiö että ruokailuhuone

Keittiön viereen rakennettiin uusi huone hoitajaa varten. Vanha sali jaettiin osiin siten, että
siitä erotettiin kaksi erillistä lastenhuonetta ja tilava käytävä. Samassa yhteydessä
kunnostettiin myös johtajattaren, keittäjän ja harjoittelijoiden huoneita.

Kun nämä työt oli saatu suoritettua v. 1960, päästiin vihdoinkin siihen päämäärään, jonka
Rouvasväen Yhdistyksen johtokunta oli asettanut jo v. 1956. Laitos hyväksyttiin
sosiaaliministeriössä lastensuojelulaitokseksi. Samalla lastenkoti pääsi nauttimaan
vuotuista valtionapua, joka tosin jäi määrältään varsin alhaiseksi, noin 6 000 markkaa
vuodessa.

Viimeisen vuosikymmenen aikana ei lastenkodin vaiheilla ole kovin mullistavia tapahtunut. Elämä on kulkenut omaa, vuosikymmenten kuluessa hioutunutta latuaan. Vuonna 1966 tapahtui kuitenkin sikäli merkittävää, että lastenkodille hankittiin Ruottalosta kesähuvila ja näin lapsille voidaan kesäiseen aikaan tarjota miellyttävää vaihtelua suvisen luonnon helmassa.

Lastenkodin talous nykyisellään rakentuu pääosiltaan Raahen kaupungin lastenkotiin sijoittamien lasten hoitopäivämaksujen varaan. Näitä maksuja kertyy vuosittain noin 45 000 markkaa, noin puolet koko laitoksen menoista. Loput menoista katetaan valtionavulla sekä muilta paikkakunnilta hoidettavaksi otettujen lasten hoitopäivämaksuilla. Aina ei talous ole kuitenkaan ollut yhtä kivuttomasti järjestettävissä, ei kaupunginkaan kanssa yhteistyössä.

Niinpä esim. 1870-luvun lopulla kaupunki jopa pani lastenkodin kunnallisverolle. Aikaa myöten kaupungin asenne on paljossa muuttunut. Aluksi se tapahtui vuosittain myönnetyn polttopuuavustuksen muodossa, sittemmin uudistus- ja parannustöihin myönnettyjen avustusten myötä ja lopulta vuosittain sovittavalla hoitopäivämaksu-periaatteella.

Tämän päivän lastenkodissa on kaikkiaan 12 lasta kokopäivähoidossa. Heidän lisäksi kodissa hoidetaan 2-6 lasta päivisin heidän vanhempinsa ollessa työssä. Lastenkodin johtajattaren toimii jo 17. vuotta Irma Toivanen. Hänen lisäksi henkilökuntaan kuuluu keittäjä, lastenhoitaja ja laitosapulainen.

Lastenkodin hallinnollisesta johdosta vastaa siis Raahen Rouvasväenyhdistys ja sen johtokunta. Se valitsee sekä kodin henkilökunnan että sinne sijoitettavat lapset ja vastaa lastenkodin taloudesta. Yhdistyksen puheenjohtajana toimii nykyisin rouva Elsa Swanljung. Hänen ja monen muun yhdistyksessä toimineen ja toimivat naisen ansiosta juhliitaan tänä päivänä satavuotiasta Raahen lastenkotia.